

A LEGENDA ÉS A VALÓSÁG

*EGY ÉVEZREDES LEGENDA GYAKORLATI HASZNÁRÓL
AVAGY: JÁRT-E MÁTYÁS KIRÁLY A CZINKOTAI NAGY ITCZÉBEN?*

*Ilyennek képzelték a fogadót 1806-ban. Kis János: Kellemetes időtöltésre való
elmés nyájasságok, Tzinkotai mester fejezetének illusztrációja*

A nagy Itce — icce-korában

A fogadó a valóságban – Mühlbeck Károly rajzán

Leghíresebb történetünk Mátyás királyhoz és a cinkotai kántorhoz kötődik. A történetnek, amely többféle hiedelmet gerjesztett, egy vendéglő nevét országosan ismertté tette, állomást és településrészt neveztek el róla, valóságalapja a legkevesebb. Mit ír az anekdotáról a Néprajzi Lexikon?

„(...) A mese első változatát a 9. sz.-ban jegyezték fel az egyiptomi koptok között. Európában a 13. sz.-ban vált ismertté. A 15. sz.-ban farsangi játék formájában is előadták. (Nálunk Balog István írt színdarabot belőle a 19. sz. elején, ezt a 80-as években fel is újították.) Míg az európai változatok nagy része viszonylag korai, s írásbeli előzmények alig befolyásolták, a magyar változatok, különösen a legújabbban feljegyzettek írott forrásokra vezethetők vissza.”

(Néprajzi Lexikon)

Bechtold Eszter régész segítségével nyomára bukkantunk a mese Néprajzi Lexikonban említett, első, arab-kopt változatának. Érdeemes idézni Charles C. Torrey 1899-ben megjelent cikkéből (Bechtold Eszter fordításában), kiderül, hogy történetünk eredete több ezer évre vezethető vissza. A cikkben a szerző közli a történet szó szerinti fordítását. A cikk végén Torrey érdekes következtetést von le: *„Minden tekintetben valószínű, hogy Baulah király története, bár a 7. sz-i koptokon túl nem lehet visszakövetni, népszerű volt az országban már sok évszázaddal Krisztus előtt is.”*

(Torrey, Charles C. (1899) „King Baulah. The Egyptian Version of the Story of King John and the Abbot of Canterbury. Translated from the Arabic and published for the first time.” The Open Court: Vol. 1899: Iss. 9, Article 5, pp. 559-562., magyarra fordította: Bechtold Eszter)

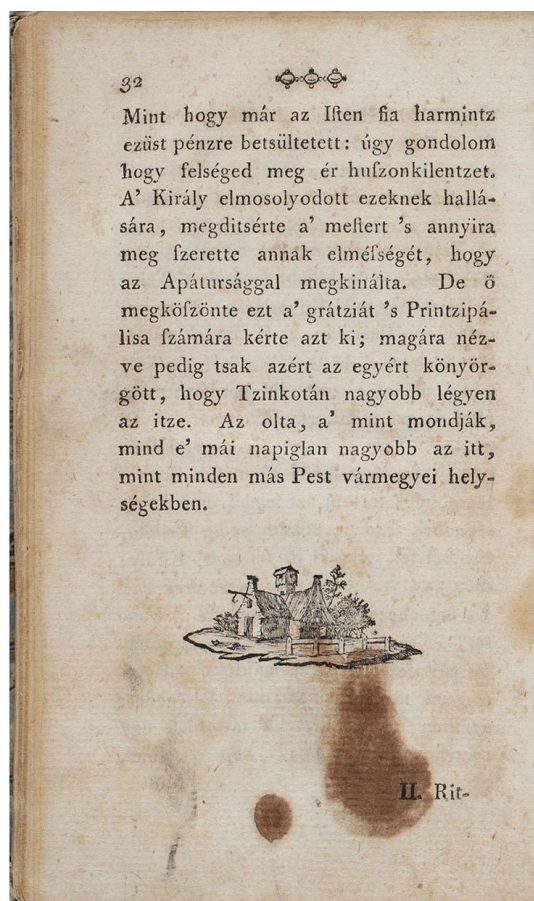
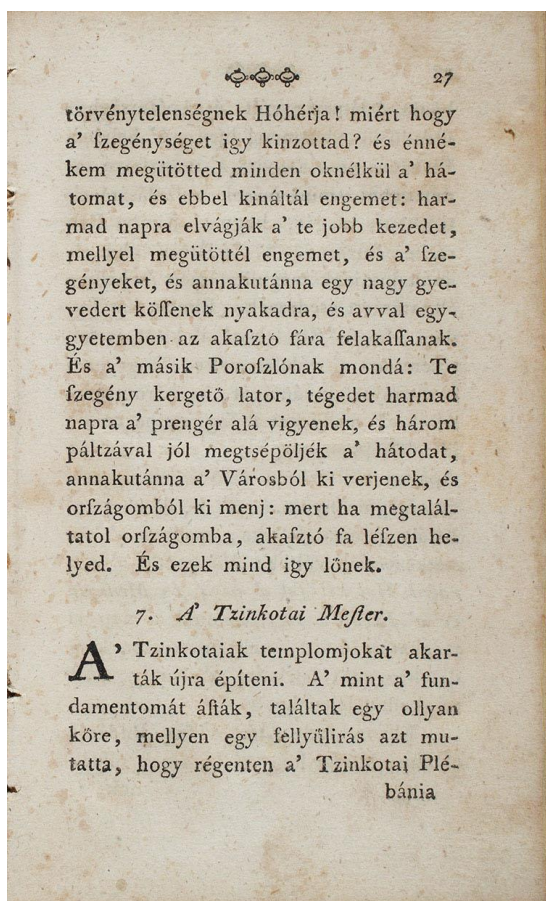
Az arab mese spanyol közvetítéssel érkezett Európába, ismerünk többek közt angol, francia, német változatot is.

Az írott források között magyarul a legkorábbi megtalált változat jelenleg Andrád Sámuel: Elmés és mulatságos rövid anekdoták című, 1790-ben kiadott művében található, *A molnár megfelel a négy kérdésre* címmel. A történet ekkor még nem kötődik sem Mátyáshoz, sem a cinkotai kántorhoz. Nem véletlen, hiszen ekkor még nem állt a Cinkotára vezető úton a nevezett fogadó.

(Magyar népmesekatalógus 4. – A magyar novellamesék típusai, Kovács Ágnes (szerk.) Benne: Andrád Sámuel: Elmés és mulatságos rövid anekdoták 1790. Béts I-II. Újra megjelent: a Kriterion Kiadó Téka sorozatában, 1988.)

A Kis János által 1806-ban megjelentetett *Kellemetes időtöltésre való elmés nyájasságok* című kötetben olvashatjuk az első Cinkotához és Mátyás királyhoz köthető anekdotát, *A Tzinkotai Mester* cím alatt. Ez utóbbiban található meg a ma ismert legenda legtisztább alaptörténete, amely a királyról és az italt nem megvető kántorról szól, később valószínűleg Jókai Mór is ebből meríthette az ő változatát.

(Kis János: *Kellemetes időtöltésre való elmés nyájasságok, ugymint: egynéhány regék Mátyás királyról, válogatott anekdoták és különb-különbféle kérdések és feleletek. Rész szerént külföldi, rész szerént kézben kevésse forgó magyar munkákból öszveszedettettek s közrebocsáttattak Zaidnak és az emberi indulatok tükörének kiadója által. Sopron, 1806. OSZK)*

A fenti történet első és utolsó oldala

A következő, 1857-ben megjelent változat Tatár Péter műve. (Dálnoki és mezőmadarasi Medve Imre (Nagyvárad, 1818. – Budapest, 1878. november 3.) irodatiszt, ügyvéd, grafikus és író volt. Tatár Péter írói álnéven írt ponyvaregényeket, amelyekkel nagy népszerűsége tett szert korában.) Tatár Péter verses formában dolgozta fel, ponyvafüzetben adta ki a történetet, kihagyva belőle a három kérdést, csak a szomjas kántor (és itt egyben a jegyző) jószívűségét (saját kevéske pénzén vendégeli meg a királyt) háláltatja meg a 2 pintes iccével. Ebben az írásban kifejezett utalás áll Cinkotára:

*„A király megadta jóízűt nevetve
Ezt a kívánságot, s egy ezüst serlegre
Rámutatván, melly volt két pint az időben
Rögtön parancsolta, hogy hát jövődőben
Olly itczét adjanak Czinkotán mindenkor,
S benne löre helyett legyen a legjobb bor.
S így lett kétszer nagyobb az itcze Czinkotán,
Még Mátyás korán tul több száz évek után.
S az ezüst serleget ajándékul nyerte
A kántor, s fenekét addig nézegette
Míg ki vitték őt is a Szent Mihály lován
S régen az enyészet nyugszik nyamvadt porán.
És e történet él Mátyásnak korából,
Vettük Czinkotának egy krónikájából.”*

(Tatár Péter: A czinkotai nagy Itze vagy: a kántor és Mátyás király 1857. OSZK Plakát- és Kisnyomtatványtára. A kötet leltári száma: PNY.9)

A kántor Mühlbeck Károly rajzán

Bevilaqua Borsody Béla művelődéstörténész anekdotagyűjteményében, *A magyar történelem anekdotákban* ezt írja: „Az adoma forrása óangol mese, mely

az egyik Devonshire mellett útszéli serméről vendégfogadó híres régi cégérét dicsőíti és serét azzal kelleti, hogy iccēja nagyobb a többinél. Kis János nagytiszteletű uram az angol mese német változatából költötte a népszerűvé lett adomát a 18. századi cinkotai postavendégfogadó (A' Nagy Itczéhez) cégérnévhez fűzve azt. Az 1935-ben lebontott régi vendégfogadó 1839 táján épült: e sorok írója a bontásnál az alapfal tégláin ezt az évjegyet találta. A környék még szentül hiszi, hogy a Nagy Ice Mátyás király idejéből való volt.”

(Bevilaqua Borsody Béla: A magyar történelem anekdotákban.)

A Mátyáshoz és a cinkotai kántorhoz kötött történetnek tehát rengeteg változata van, az eredetihez képest alapvető változásokon esett át, ami összeköti őket, az uralkodó és a kérdéseire válaszoló egyszerű ember. A magyar változatokban (van, aki 70-et említ) Mátyás neve mellett felmerül a legelső változatban az öntelt nemes úr, a pap és a falu molnára, a későbbi népi változatokban József császár és az írástudatlan juhász, (pl.: Bárdosi gyűjtésében *(Bárdosi János. Szentivánfai anekdoták. Szombathely 1961.)* gyakran lényeges különbségeket fedezhetünk fel. Tatár Péter változatában még a három kérdés is elmarad. (Ez idő tájt adta legendához fűződő a nevet Beniczky Ödön, Cinkota ura útszéli fogadójának.) A kiindulópont többféle: miért is kellett a cinkotai papnak (apátnak, barátinak) Mátyáshoz menni, és a király által feltett kérdések variálásán túl van történet, amelyben Mátyás megtréfálja a kántort, és az icce űrméretével együtt nő az ára is, de van olyan is, amiben boldog a vég, a cinkotai nagy iccét (1,68l) a kisicce árán ihatják Cinkotán. Maga az űrméret, az icce dolgában sem egyeznek a vélemények, de az általánosan elfogadott mértéke a 0,84 liter. Vannak olyan változatok is, amiben az apát, nemesember stb. hirdeti, hogy jobban él, mint a király, aki ezt megtudván, a három (négy) kérdésre adott választól teszi függővé a megbocsátást.

A történetet lejegyezte Jókai Mór és Szép Ernő is.

(Megjelent: Jókai Mór A magyar nép élce; Szép Ernő: Mátyás király tréfái)

„Az anekdota tehát akármilyen messzire kerül s akármilyen nagy időket él is át, lényegében semmit nem változik, csak okos alkalmazkodással környezetének színeit, s ruházatát ölti magára. Meglehetősen válogatós természetű azonban, akárkivel nem éri be. Leginkább szereti az ismert személyek, híres emberek, a népszerű nagyságok nevét. Világosan látható ez a Mátyás király neve körül képződött gazdag anekdota anyagban. Az a szeretet és megbecsülés, amely e nagy királyunkat a hagyományban övezi, abban is megmutatkozik, hogy egy csomó vándoranekdótát fűztünk a nevéhez. Így lett a találós kérdések világhírű típusának, a IX. századig visszanyúló „cinkotai kántor” anekdotájának a hőse (...) Ez nem csökkenti a történetekkel érzett közösségünket, mivel csak olyan jellemző események ruházódtak rá, amelyek annyira illenek hozzá, hogy vele is megtörténhettek volna. A valószínűség látszatának ügyes fenntartása terjeszti és teszi feledhetetlenné az anekdotát.

(A magyarság néprajza III. kötet; Szellemi néprajz; 140. oldal.)

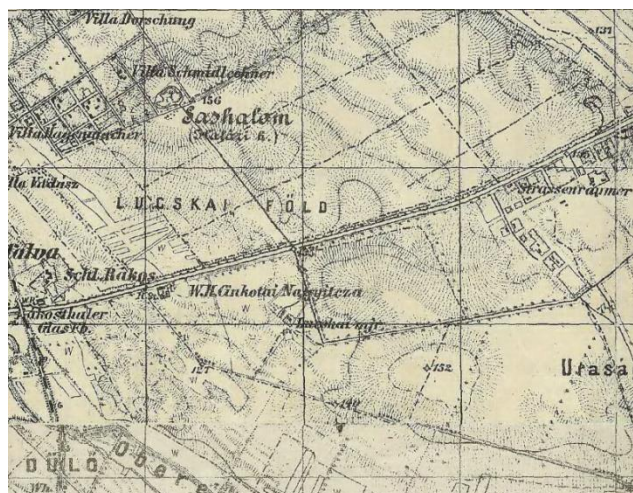
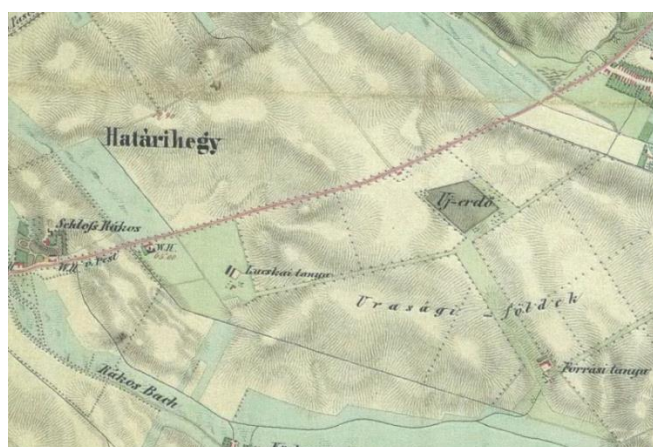

Mátyás király és a cinkotai kántor. A Holdvilág Kamaraszínház előadása
Rákosszentmihályon. 2008. november 6. F: Széman

A kerületről szóló történetleírásokban hosszú ideig elfogadott tény volt, hogy a fogadó már Mátyás korában is állt. Valójában azonban a fogadóról az eddig

megtalált első írásos adat 1801-ből származik, a Beniczky vagyonfelmérésben található meg. (Az előzőekben: 1735, 1770. még nem jegyezték.)

A viszonylag pontos katonai és topográfiai térképeken először 1852-ben jelent meg a fogadó ábrázolása. (Míg a cinkotai községi kocsmá és a Rákos fogadó hangsúlyozottan szerepel az ezelőtt megjelenteken.)

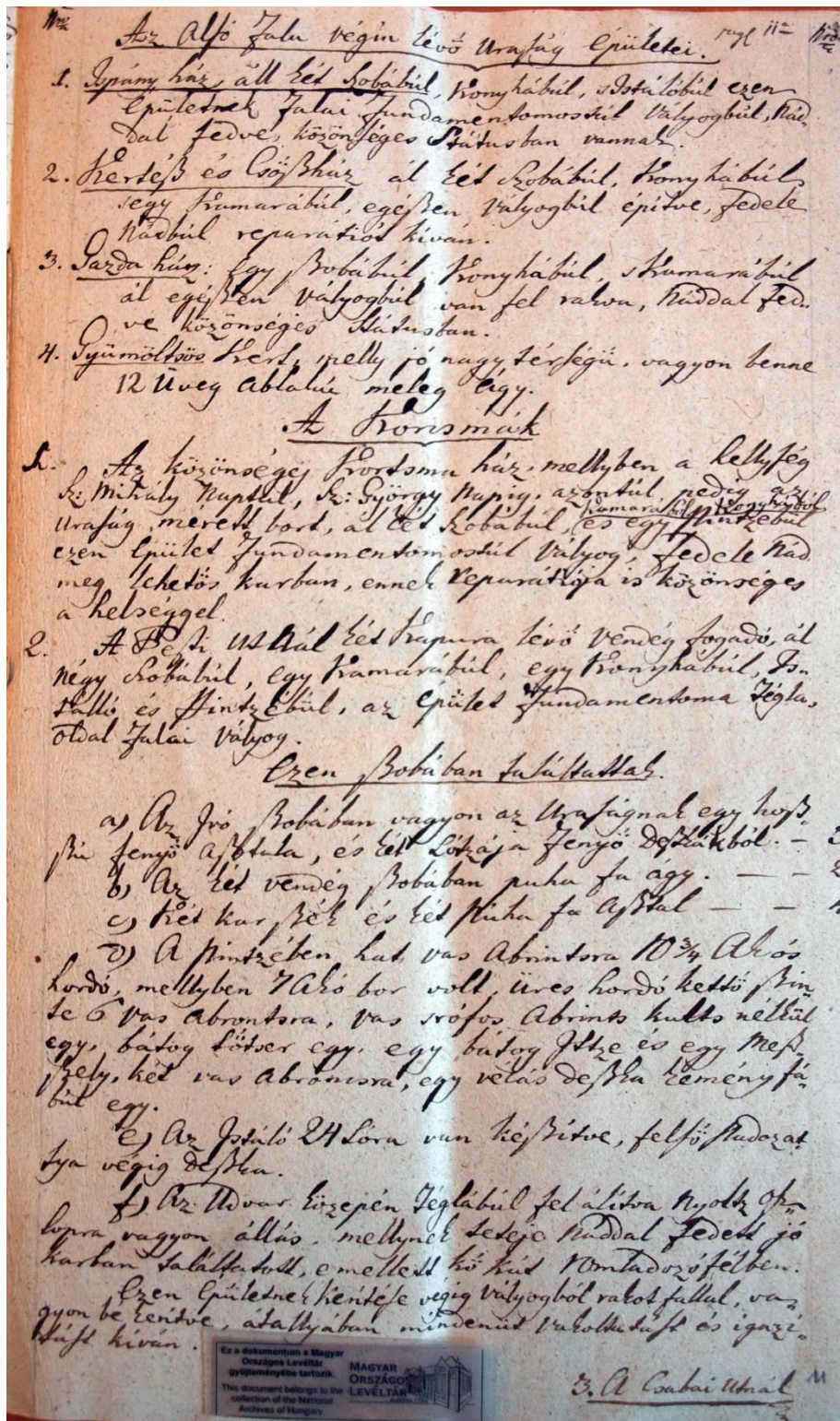

A fogadó első írásos említését tehát Cinkota község 1801-ben datált vagyonfelmérésében találjuk: „A pesti útnál két kapura lévő vendég fogadó ál

négy szobából, egy kamarából, egy konyhából, istálló és pintzéből, az épület fundamentuma téglá, oldal falai vályog. (...) Az ivó szobában vagyon az uraságnak egy hosszú fenyő asztala, és két lózája fenyő deszkából. (...) Az két vendég szobában puha fa ágy (...) Két karszék és két puha fa asztal. (...) A pintzében hat vas abrantsra 10, $\frac{3}{4}$ akós hordó, mellyben 7 akó bor volt, üres hordó kettő, szinte 6 vas abrantsra, vas srófos abrants kults nélkül egy, bádog tótsér egy, egy bádog Ittze, és egy meszely két vasabroncsra, egy vékás deszka kemény fábul egy. (...) Az istálló 24 lóra van készítve, felső padozatja végig deszka. (...) Az udvar közepén téglából fel állítva nyolc oszlopra vagyon állás, mellynek teteje náddal fedett, jó karban taláztatott, e mellett kő kút romladozó félben. Ezen épületnek kerítése végig vályogból rakot fallal vagyon bé kerítve, átallyában mindenütt vakoltatást és igazítást kíván.”

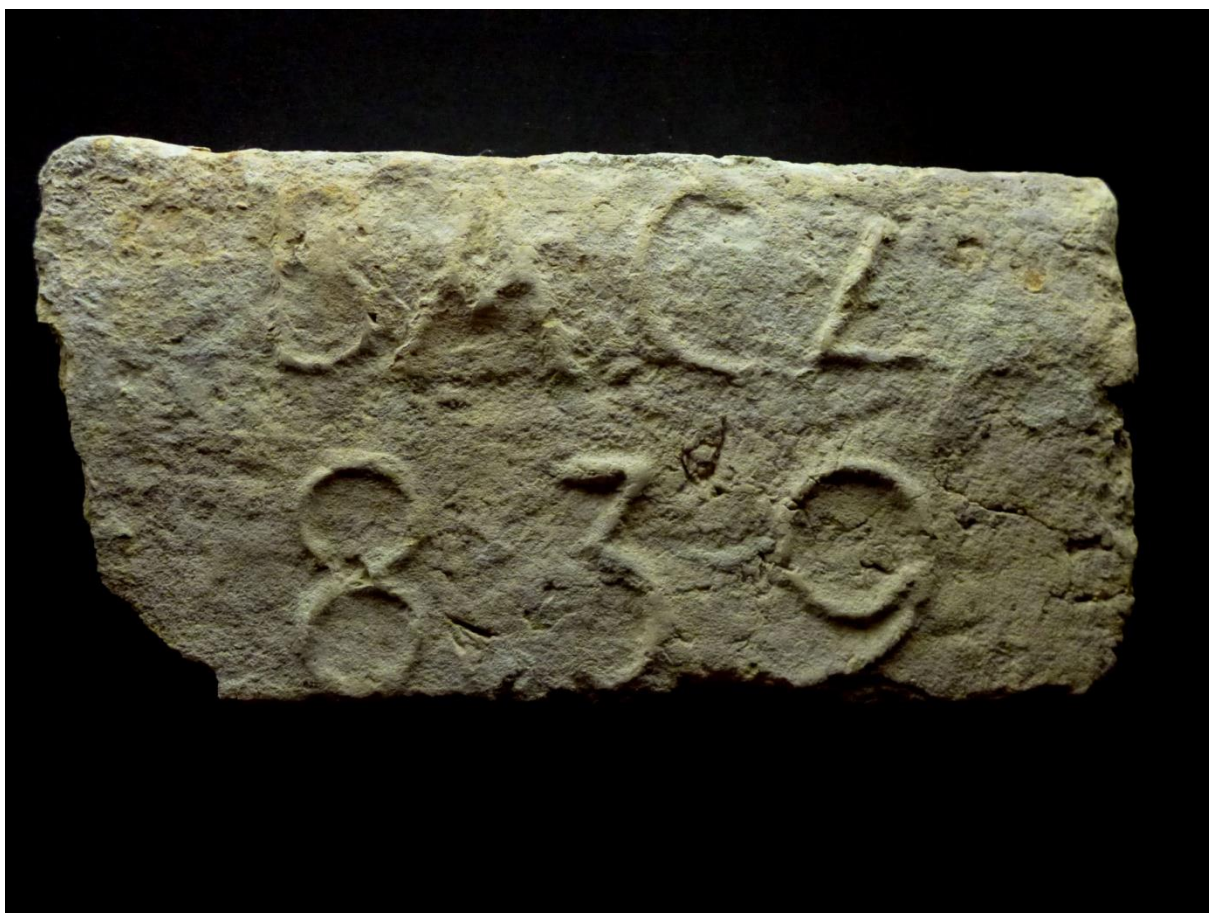

Csempék a fogadó kályhájából

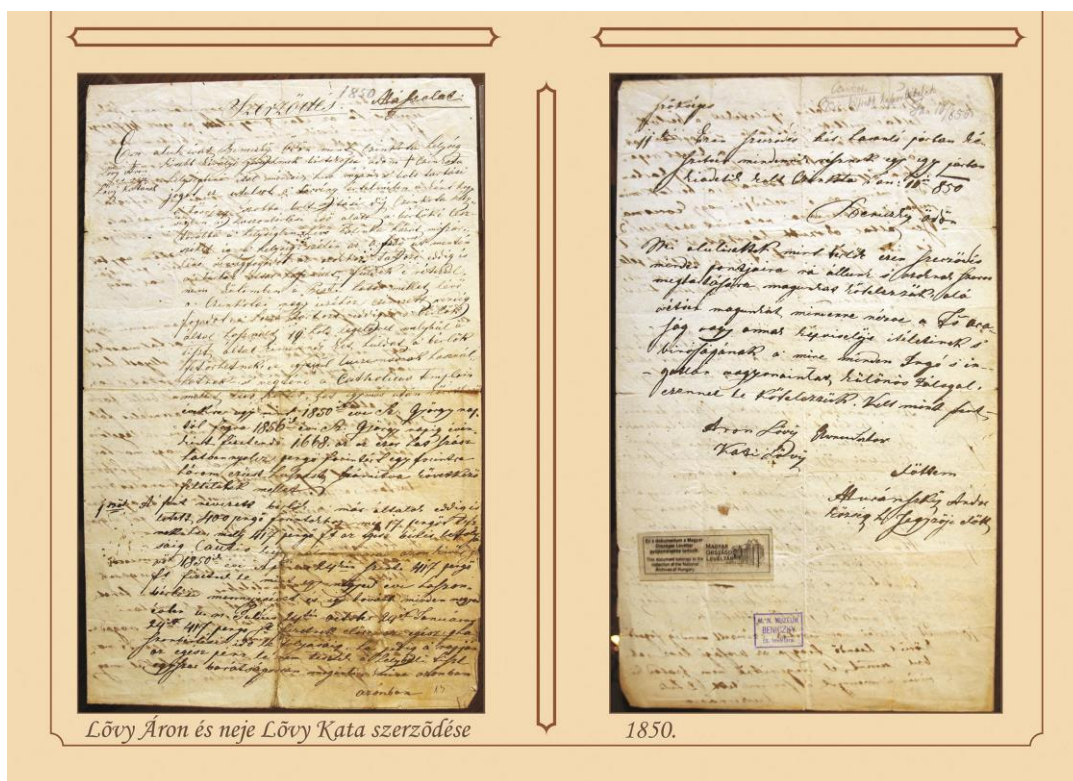
A Beniczky vagyonleltár leírása a fogadóról

Fent még név nélkül szerepel a fogadó. A Beniczky család tulajdonában álló fogadót az 1830-as években átépítették, ennek bizonyítéka a 2000-ben lebontott épületből kikerülő „CZ 836 BA” és „BA CZ 839” (Beniczky Ádám cinkotai téglagyárának jelzései.) feliratú téglák.

A fogadó téglája a Helytörténeti Gyűjteményben

Az első, már a fogadó nevét is tartalmazó („a Czinkotai nagy iczéhöz cimezett vendégfogadót”) irat 1850-ből a vendéglő bérlőjének, Lövy Áronnak a szerződése.

Lövy Áron és neje Lövy Kata szerződése

1850.

A szerződés szerint 1856 Szent György napjáig évi 1668 Ft-ért Lövy Áron vendéglőse a fogadó. Ebben a szövegben jelenik meg először a nagy icze elnevezés. Álljon itt a bevezető részlet a Beniczky Ödön és Lövy Áron és felesége által aláírt szerződésből: „Én alul írt Beniczky Ödön mint Czinkota helység kisebb királyi jövedelmek birtokosa adom Lövy Áron és neje Lövy Katának **Czinkoat helység bel** italmérési husvágási és bolttartási jogot ez utulsot a törvény értelmében aként hogy a törvény szokta bolt nyitási díj Czinkota helységben a haszonbérleti időben a bérlőké lesz, továbbá a helységen lévő pálinkaházat, mézárszéket és a helység szélén az országút mentén lévő vendégfogadót az azokhoz tartozó eddig is a bérlők által használt földek a rétekkal nemkülömben a Pest határ mellet lévő a Czinkoati nagy iczéhöz cimezett vendégfogadót a hozzá tartozó eddig is a bérlők által használt 19 hold legelővel melyből a tist által kimérendő két holdta a bérlők fetltörhetnek, de egyedül luczernának használhatnak s végtére a catholicus templom mellet kertet, hat egymás után

következő évekre úgy mint 1850-ik év Sz. György naptól fogva 1856. év Sz. Györgynapig évenként fizetendő 1668 az az ezer hatszáz hatvan nyolcz pengő forintért egy forintra három ezüst huszast számítva, következő feltételek mellett.”
A feltételeket a bérlő házaspár elfogadta

A fogadó a nevét valószínűleg a 48-as érzelmű Beniczky Ödönnek köszönheti, aki az 1850-es években (egyben jó marketingérzékkel is bírva) a Mátyás legendáról nevezte el fogadóját.

1867-ben a 48-as Ellenzéki Párt tucatnyi tagja, Madarász József képviselő vezetésével kivonult a szintén 48-as érzelmű Beniczky Ödön fogadójaiba. Ekkor már Sopronyi Lajos, későbbi cinkotai vendéglős bérelte a fogadót. A fővárosi nagy ünnepség alatt így tiltakoztak Ferenc József megkoronázása ellen. Állhatatosságukat jelzi, hogy 50 év múlva, a koronázási ünnepség jubileumán az aggastyán képviselők közül heten, akik még tudtak, újra kivonultak a fogadóba. Eme tiltakozásukat csoportkép is örzi: a büszke tartású, fehér szakállas, politikus aggastyánok a fogadó udvarán ültek a kamera elé, élükön még mindig Madarász Józseffel. A történetet Krúdy Gyula is lejegyezte.

A következő bérlő, Ehmann Viktor meghatározta a környék, a később kialakuló Sashalom arculatát.

Ehmann Viktor és Bujk Emma esküvői képe 1883-ból.

Ehmann a Czinkotai Nagy-itze csárda bérlője, majd tulajdonosa volt. Huszka Gyulával, Cinkota főjegyzőjével megvásárolták a Sashalom domb körüli mocsaras területeket Beniczky Gábor cinkotai földbirtokostól, hogy lecsapolva parcellázzák azt. (A parcellázás az 1880-as évektől kezdődött) Ezen a területen alakult ki a róla elnevezett Ehmann-telep, és ebből kezdett fejlődni később Sashalom község. Ő és felesége telkeket adományoztak a település iskoláinak és az egyházi létesítményeinek, valamint jelentős összegekkel támogatták azok felépítését.

Az 1880-as évek derekán Ehmann Viktor, az élelmes vállalkozó, felismervén a Kerepes Gödöllő, Hatvan felé tartó út jövőbeli forgalmát, megvásárolta Beniczky Gábortól a fogadót. A vásárlás szájhagyományon alapuló történetét Lantos Antal így írja le a Cinkota története második kötetében: „...mindenképpen szerette volna azt Beniczky Gábortól megvásárolni, aki viszont mindig nemet mondott. De Ehmann ismerte Beniczky gyengéit is: a kártyát és a lovakat. A kártyát elvetette, mert azt utálta, így fondorlatos tervéhez az utóbbiakat használta fel. Beniczky híres volt arról, hogy mindig csodálatos fogatokkal hajtatott Pestre, és az úton senki nem tudta megelőzni. Ehmann a következőt fundálta ki: Vett két igen jó lovat és a céljának megfelelő hintót. Kileste, hogy Beniczky mikor hajtat Pestre. Készenlétben várta, és amikor a csárda mellett elhajtatott, gyorsan megelőzte. Ezt Beniczky Gábor nem tudta elviselni, és megkísérelte Ehmannnt megelőzni. Lényegében egy kocsiverseny alakult ki közöttük, amit Ehmann nyert meg. Beniczky azt sem tudta elviselni, hogy bárkinek különb lovai legyenek, mint neki. Ezért vételi ajánlatot tett Ehmannnak, aki viszont csak azzal a feltétellel adta el a lovakat Beniczkynek, ha ő meg eladja neki a csárdát. Az üzlet létrejött, és így lett Ehmann Viktoré a Nagycice vendéglő.”

Az eredeti vendéglő képeslapon

A századforduló után, 1901-től, a rákosszentmihályi *Rákos Vidéke* hetilap elindulásától kezdve rendszeres híradást kapunk a vendéglőkről, kávéházakról. A lap folyamatosan tudósította olvasóit a helyi vendéglőkben tartott jótékony célú **bálokról, és a kocsmái** szóbeli vagy tettleges összecsapásokról is, és a 38 éven át megjelenő lap hirdetéseiből, rövidhíreiből megtudhatjuk a tulajdonosváltásokat, átépítéseket, korszerűsítéseket is.

1905. augusztus 13. : „(...) Régibb időben Ehmann tartotta fenn eme kellemes vendéglő népszerűségét, a mikor a czinkotai viczinális alig győzte az ezrekre menő kirándulókat haza szállítani. Mostanában Németh Lajos jónevű volt budapesti vendéglős birtokában van a Nagy itcze, a ki a jó gazdaasszony jegyében született fiatal nejével már rövid idő alatt is újra kedvelt szórakozó helyé emelte a régi czinkotai nagy itczét, a hol valóban Mátyás korára emlékeztető híres borokat tartalmazó hordók állanak csapra verve s a magyar konyha kitűnő főztjeivel traktálják a vendégeket. Az új bérlő a későbbi hűvösebb idő beálltára már előre tiszta, kellemes lokalitásokról is gondoskodott, hol az úgynevezett úri-osztály otthonosan érezheti magát s kellemes órákat tölthet társas együttlétben. A vendéglő óriási kertudvara naponként egész országos vásárt tár szemünk elé, a hol a főváros felé igyekvő gyümölcsökkel – szárnyasokkal – teli falusi szekerek állanak rendelkezésünkre, hogy magunkat mindezzel elláthassuk. A „Nagy Itczébe” mostanában szentmihályról is nagyobb társaságok szoktak átrándulni.”

1910. május végén megtudhatjuk, hogy Ehmann Viktor fia, Béla Viktor vette át a vendéglőt, aki ugyanitt mézáros és hentes üzletet is nyitott. Az új tulajdonos főleg saját termésű csömöri borait mérte. Ekkor adták hírül azt is, hogy vendéglőben tartják a katolikus templom javára a táncmulatságot.

1912-től Mayer Benedek az új bérlő, aki komolyan vette tisztjét, és a vendéglőt a kornak megfelelő modern színvonalra akarta fejleszteni, amint erről a *Rákos Vidéke* beszámolt: „Még a hírneves Ehmann vendéglős korában néhány évtizeddel ezelőtt is kedves kiránduló helye volt a Nagyitcze-vendéglő a főváros lakosságának és legszívesebben iparos-testületek, kerékpáros kirándulók keresték fel, hogy gondtalanul mulatozzanak árnyas ligetében, de utóbb meglehetősen

kiesett a publikum kegyéből, a hírneve is alászállott. Az idei nyáron azonban meglepetve látták a villamos vasutunk utasai, hogy a rákosszentmihályi állomással szemben mint éled fel poraiból a jó öreg Nagyitcze és mint illeszkedik bele a modern életviszonyokba. Tetszetős, csinos külsejű kávéház vendéglő épült a lombos kert sarkára és kirakta asztalait tükrös ablakai elé. Olyan szakember vette át, aki nem sajnálta az áldozatot, hogy a sok évszázados hírű Nagyitcze-vendéglőt új életre keltse és minden rangú és rendű közönségnek kedvelt kiránduló és szórakozó helyévé tegye. Mayer Benedek az új vendéglős, igazán nem kímélte a költséget. Nagyszerű termek állnak rendelkezésre az új helyiségben, multságok, kiránduló társaságok, estélyek számára, a táncsterem lényegesen kibővült és új díszet nyert. Pazar villamos világítás mindenütt, ékes csillárok, tükrök. Minden új és nyugati ízléssel berendezett. nem csak mulató hely, hanem igazi hézagpótló, mint állomási vendéglő is, mely ezen felül hét, jól berendezett, csinos nyaraló és beszálló helyiséggel is rendelkezik. Polgári penzió áll ezekben a közönség rendelkezésére, hol kitűnő nyaraló lakást és elsőrangú teljes ellátást talál....”

A Mayer Benedek által épített új kávéház. A háttérben az eredeti fogadó épülete.

1913-ban üvegfedelű téli tánctermet hirdet a vendéglő.

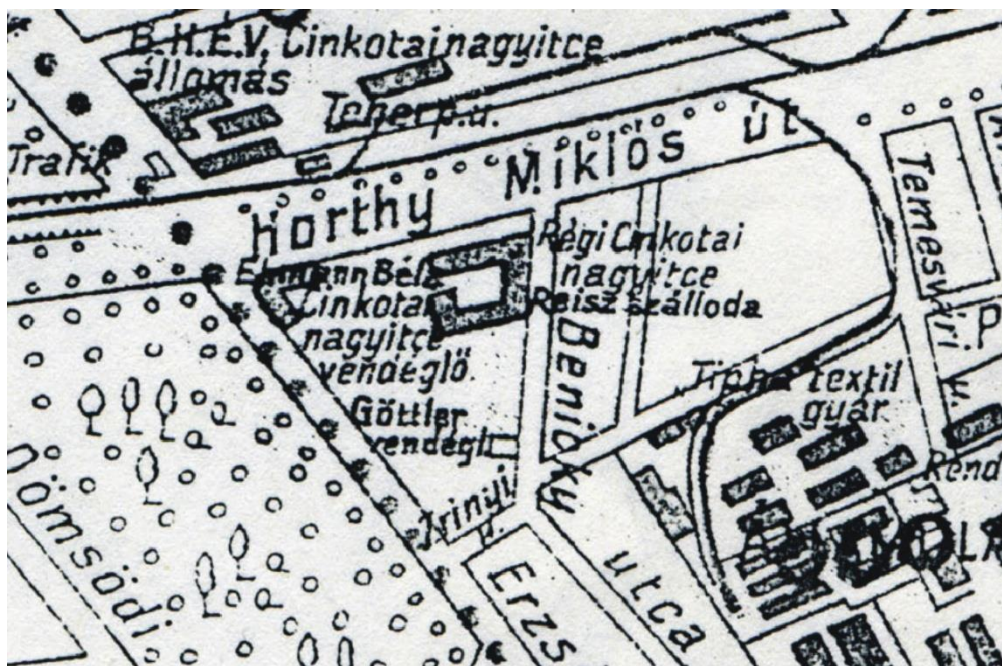
1920-tól a kerthelyiség mellett már autópark, teniszpályák is várják a vendégeket. Estéknként a cigányzene mellett jazz is szól.

1922-ből a *Corvinában* található híradást: a magyar posta- és távírda altisztek rendeztek a postás zenekar közreműködésével mulatságot. Volt versenyfutás, zsákfutás, köcsögütés, a korban elmaradhatatlan világposta, tombola, szépségverseny, kabaré, tánc. A versenyek nyereményei: kacska, tej, két pár csirke, üszőkecske, választási malac és virágcsokor.

1937. május 15-én, pünkösdi szombaton a Nemzeti Egység sashalmi szervezetének ifjúsági csoportja rendezett a vendéglőben Vidám estét. A műsorban a bevezető után elsőnek Ady Endre *Föl-földobott kő* (a meghívón Fel, fel dobott kő) című verse hangzott el. Ezután a Pereg a dob „slágerbohózatot”, a Doktor úr hülye vagyok „slágervígjátékot” Balatoni mese című „express-operettet”, valamint további verseket, táncokat láthattak, hallhattak (a meghívó felmutatása mellett) személyenként 1 pengőt befizető vendégek.

1940-ben és 41-ben Hamar András vendéglős tisztelettel bejelentette Sashalom község elöljáróinak a vendéglő ételárait, egy év alatt a leves ára 24 fillérről 30-ra, a gulyás 80 fillérről 1 pengőre nőtt. 41-re lekerült az étlapról a téliszalámi és a körözött, újdonság volt viszont a „Faschirozott” 40 fillérért.

 <p>CZINKOTAI NAGY ITCZE</p> <p>Kitűnően vezetett pompás vendéglő. — Remek kiránduló hely. — Elsőrangú magyar konyha. Valódi, tisztán kezelt borok. — Olcsó árak. Figyelmes kiszolgálás. Külön zárt helyiségek uri társaságok részére is. Tekepálya s egyéb szórakozások. Pártfogást kér Németh Lajos vendéglős</p> 	<p>Czinkotai Nagyitcze—Népliget.</p> <p>Közvetlenül a rákosszentmihályi vill. állomás mellett. Fényesen berendezett új kávéház és vendéglő. !! Családoknak teljes penzió !! Pazar díszterem. Remek villamos világítás. Figyelmes kiszolgálás. Kellemes családi szórakozóhely. <u>Minden vasárnap délután hangverseny. Hideg és meleg ételek egész nap. Elsőrangú tiszta italok. Mérsékelt árak.</u> — <u>Társaságoknak külön helyiségek.</u> Óriási üvegfedélű téli táncterem mulatságok céljaira díjtalanul rendelkezésre áll.</p>
---	--

Egy ideig még egymás mellett működött az új és a régi vendéglőépület. Bizonyosság erre Zagyva József sashalmi iskolaigazgató (tehát jó helyismerettel rendelkező ember) által 1927-ben kiadott Sashalom térkép, amin az Ehmann-birodalom trapéz alakú területének bal felső sarkán állt az új épület, „Ehmann Béla Cinkotai nagyitce vendéglő” felirattal, valamint a jobb felső saroktól kicsit lejjebb (a 2010-ben autómosó céljára lebontott épület helyén) állt a másik épület, „Régi Cinkotai nagyitce” felirattal. Ezt az épületet ekkor még félig zárt U-alakkal ábrázolták. Az állapotot a harmincas évekig rajzolták a térképekre. Az ekkor már valószínűleg gazdasági épületként szolgáló régi fogadó hátsó traktusát 1935-ben lebontották.

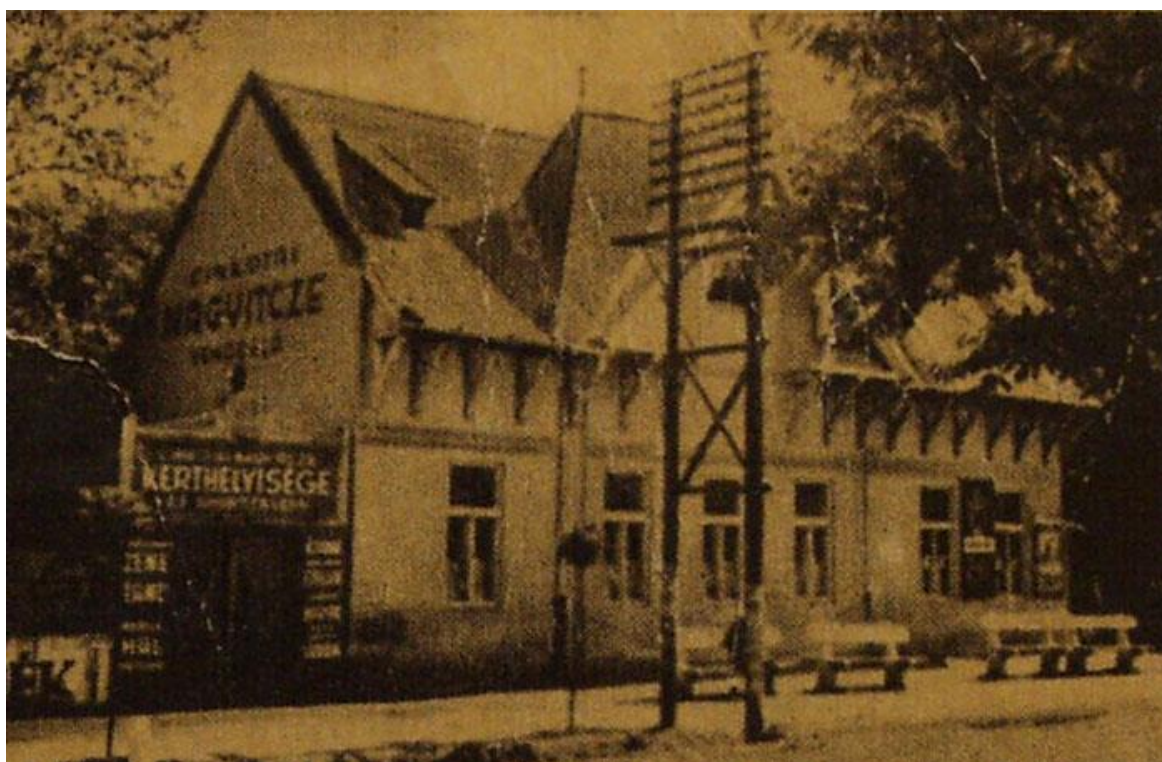
Az öreg fogadó bontása felkavarta az érzelmeket, július-augusztusban két neves művésznünk is reflektált az eseményekre, Mühlbeck Károly sashalmi grafikus és Móricz Pál rákosszentmihályi író. Móricz a *Magyarság* 1935. július 20-i és augusztus elsejei számaiban, Mühlbeck az augusztus 18-i számában, utóbbi rajzai mellett íráskészségét is bebizonyította.

Mórícz Pál, Magyarország 1935. július 20.

„Kerepesi-út külsőfolytatásául az országút mentén — a legenda szerint — még Mátyás király idejéből nevezetes beszállócsárdaként szerepelt a pesti határszélén, Cinkotának menet a hajdanvaló, híres „Cinkotai nagyitce“-csárda. A több vendégszobás, hosszú, téglafalú főépület, két kapus, téglafalú, földpincés udvarán kocsiknak, a kőlábu, nyílt „állás“ es tömérdek istálló nyújtottak védhelyet jövőmenő embernek, fuvarozó jószágoknak. Az időből való históriák ezek, mikor meg a környék dolgos népei Cinkotán a Beniczky, Csömörön a Zay gróf, Pusztaszentmihályon az Almásy, Rakospalota-Fóthon a Károlyi gróf, Rákoskeresztúron a Podmaniczky báró földesúri családok tagjait es tisztjeit süvegelték illőleg, s a Pestnek beljebb eső „Sárgacsikó“-csárda és sárga vadász kastély szőlőtőkével rakott dombjaihoz szüretelni a büszke Grassalkovich hercegek jártak. Es a vásározók, s a pesti telhetetlen piacra terményeiket, gyümölcsöket fuvarozó messze vidéki falusi gazdák, kívül a „vámon“ Kistarcsán, Nagytarcsán, Cinkotán, majd beljebb a Sárgacsikónál, Rákosfalván az ugyancsak országútszéli nevezetes „Zöldike“ és többi állásos, istálló beszállófogadóknál meg az éjszakán át pihenőzhettek, mielőtt dús rakományaikkal betérültek volna a minden kofaság „Mekkájába“ — Pestre... Ez évben már a „falvai“ Zöldike óriási, kőlábu „állását“ is lebontottak, s most míg bent Pesten az ódon „Fehérhattyú“-szálló, idekint a meg vénebb hajdani „Cinkotai nagyitce“ beszállócsárda épülete

is a bontócsákányok martalékaul jutott. A csárda-jelleget máskülönben — az állást lebontván — már régebben megszüntette a tulajdonos Ehmann-család. Ugyanezen, de már szépen fásított, lombos nagy telken, a pesti határerdővel szomszédosan és a Hévállomással szemközt sarokra építette meg a régi „Cinkotai nagyitcei“ cégérrel és néven modern nagy vendéglőjét Ehmann Béla. Pest-Budáról a kirándulók rántott csirkére, gyenge kacsá-, libapecsenyére és szikrázó öreg gömöri borocskát kortyintani kijárnak ide. Ámde ehhez a modern csárdához már nem tartozik sem állás, sem istálló, inkább tennisz- és télen a korcsolyapályája, no meg előadásokhoz és tánchoz a külön szép színházterme nevezetesek... A most lebontásra áldozatul átengedett hajdani híres „Cinkotai nagyitce“ csárdában a költő Pósa Lajos, a festő Feszty Árpád megfordultak a nótaszerző Dankó Pista és a cimbalmos Lányi Géza cigány uraimékkal, a pesti hangos éjszakát falusi nyersebb, parasztibb csárda-mulatsággal megfejelgetve rántottás kolbász mellett.(mp.)”

Augusztus 1.

„Bontják a cinkotai nagyitcét

A Magyarság a pestvidéki országutak leghíresebb, s az irodalomban is többször szerepeltetett „Cinkotai nagyitce“ csárdájáról annak bontásával, helyesebben korszerűbb átalakításával közelebb két ízben is foglalkozott. Most maga a régi cinkotai, mint másik újabb cinkotai nagyitcének birtokos-vendéglőse, Ehmann Béla, érdekesen kiegészíti fent említett híreinket. Egyebek során azt írja Ehmann Béla, hogy a családjától 52 év óta bírt, tulajdonában levő régi „nagyitce“ épületet, a korszerű kívánalmaknak átalakíttatja es hajdani hírességéhez méltó kiállításban szállócsárdaként újból megnyitja. Ehmann vendéglős érdekes értesítései szerint ez a bontás, ez az újraépítkezés nem a legkönnyebb munka. A kőműveseknek 85—90 centiméteres téglá- es terméskő falakat kell megbolygatni, s így a bontás nehézségekkel jár, lassan halad előre. Egy-egy ablak kivágásához olyan erős, kemény munka szükséges, mintha a vállalkozó emberei erődítésfalaiba vágnának ablakot, akár lőréseket. A kibontott köveken, „B. A.Cz. 836“ bevésetek olvashatók. Ez körülbelül azt örökítheti, hogy valamely Beniczky A. nevezetű (Ádám SzR) földesúr Cinkotáról 1836-ban, tehát majdnem száz éve végeztette itt a híres csárda utolsó építkezési munkáját. Elég szép kor ez, de magának a „nagyitcének“, a „nagyitce csárdának“ a legendája tudvalevőleg visszanyúlni az akkoriban meg erdősegek bontotta tájról, igazságos Mátyás királyig. Sőt, mi hallottunk a „nagyitcének“ egykori olyan régi festményéről, mely Mátyás királyt a cinkotai „nagyitcében“ örökítette! Vajjon Ehmann Béla vendéglős tud-e, hallott-e valamit erről a bizonyos igen eredeti régi festményről? Amennyiben pedig nyoma veszett volna, most itt nyílik az alkalom reá, hogy az újból megnyitandó szálló-csárdájába például a nagyszerű magyar Garay Ákos mesterrel megfestessen egy Mátyás-királyos, a nagyitce csárda kedves regéivel összefüggő tárgyú történelmi festményt. Mi legalábbis úgy vélekszünk!”

Mühlbeck Károly

Mühlbeck Károly hozzászól a cinkotai nagyitcéhez: Kutatásaim eredménye: Rátaláltam a híres festmény egy szerény fényképmásolatára. A képnek bizony csak távlati becse van; mert az a tisztelt bohém kom-pánia — (gúnynéven a rajztanár-jelöltet rajztök-nek titulálták, rajztanár-képző-tökéria!) —, a művészet jelöltjei még felkentség nélküliek voltak. A kép festője Végh Bandi rajztanárjelölt. Székely ember, de tökéletes siculus. Benne és általa szerettem meg a székelyt. Mint embert is igen sokra becsültem. Külsejében is volt valami eredeti. Én ösztönszerűen Petőfihez hasonlítottam, alakra-nézővést csakugyan nagyon hasonlított hozzá. Kitűnően is szónokolt. Legkivált nagy sikert aratott, amikor Strobl Alajos szobrásztanárunk az Arany János szobor pályázatát megnyerte, ugyanis Végh Bandi fáklyásmenetet rendezett Budára. Olyan ordítást csaptunk, hogy a budai hegyek visszakurjongattak .. Végh ezidő szerint — tudtommal — Sepsiszentgyörgyön, mint nyugalmazott rajztanár él s fia magas tiszti rangban kitűnő katona.

A nagyitcei kép kaláka-szerűen készült. Székely népszokás, hogy — egymást segítve— házat építenek, aratnak, stb. Mi is, akik abban az időben, mint kollégák, egybeforrunk, ideális barátságban élünk, jó székelyesen összepingáltunk... Nevek: Bosznay István, Bakos Tibor, Nagy Sándor, Wellmann R., Smiyelovszky, Shullerus, Sándor István, Meissl és a többi s csekélységem ...Aranypénzben fizették ki V. Bandinak, esküszöm, hogy nem ástuk el. Az öreg Ehmann nagyon tisztelt bennünket és sok álmatlan éjszakát virrasztóit át, mert az ágyában mi pihentük ki kitűnő borának derűsein mámorát. Jó, hogy akkor a kávédaráló (vicinális) csak Rákosfalváig járt, mert jókedvünk nem fért volna bele a kiskupákba.

A „nagyitce“ épülete egy hatalmas, erős, szinte erőd jellegű épület s mostani átépítésénél láttam 1835. évben készült téglatat. Azonban azt hiszem, hogy az épület sokkal régiebb, hiszen nagyrészt terméskövekből épült. Én Mária Terézia

idejéből valónak tartom. A kántor úr talán nem is ebben a kocsmában itta a királyi kegyel felnagyított itcét?! De egész biztosan nem ivott hosszúlépést, még házmestert sem, — a pesti italadagok tudvalevőleg ugyanis a: „halbseidli fröccs, hosszúlépés, házmester ...” Még azt is kimondom; — egész jól esik a „krónikás” -szerepe. Igaz, hogy az „Anekdotakincs”-ben annyi Mátyás-szöveget illusztráltam, hogy ha udvari bolondnak nem is, de az „igazságos” udvarbéli diákjának érzem magamat. Hogy pedig ne legyünk hiányosak: Annak a híres „tökériának”, vagyis rajztanárképzőnek akkori nagyon kitűnő tanáraitól is megemlékezem, Székely Bertalan, Greguss János, Schuleck Frigyes. Porszász József, Várdai Szilárd, Uhl Sándor, Nádler Róbert, Stróbl Alajos aranybetűs nevei ezek a Keleti Gusztáv igazgató igazgatása mellett!
Mühlbeck Károly

A cinkotai főjegyző, Huszka Gyula és családja a fogadóban

A továbbiakban a maga csendes életét élte a vendéglő. A ránk maradt képeslapokon pompázó modern épület ezután majd nyolc évtizedig állt még, az ötvenes évekig vendéglőként működött a környékre látogató kerékpárosok, kirándulók örömeire. A hetvenes évek elején, ki tudja miért – hiszen a szocializmusban a vendéglők szelepként működtek, a régi kocsmák, vendéglők állami köntösben ugyan, de tovább működtek – az épületbe a kerületi tüdőszűrő költözött, egykor nevezetes kerthelyiségébe pedig autójavító.

Az eredeti fogadó a 2000-es évek elején. F: Széman

Az ezredforduló környékén a terület új tulajdonosa lebonttatta az 1912-ben Mayer Benedek által építtetett épületet.

A vendéglői birodalomból csak a XX. század utolsó harmadáig Hordó vendéglőként is működő hatalmas pince (mára az egyetlen „túlélő”), és az 1830-as években U alakban épült, egyszintes, boltíves ajtós, hátul ganggal épített átriumos ház – az 1927-es térképen szereplő, 1935-ben nagyobb részében lebontott régi Nagyticze – út felőli szárnya maradt fenn, erősen pusztuló állapotban. (Ld.: a fenti képet) 2010-ben ezt is lebontották.

Az új tulajdonos autómosója elé egy emlékoszlopot építtetett a fogadó történetével, annak megmaradt tégláiból.

Széman Richárd

(A leírás szerkesztett változata a szerző e témában eddig megjelent írásainak.)

Az eredeti fogadó megmaradt épületrésze előtt áll az emlékoszlop